

AVELINO R. ELIAS.

Aturuxos.

*Contos, Epigramas
'
Cantares en Gallego.*

Tip. Carranque, — VIGO,

C-111
13

M. 12735

C-111
13

B. 2552

Aturuxos.

CONTOS, EPIGRAMAS

é

CANTARES EN GALLEGO.

POR

Avelino D. Elías.

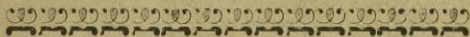

VIGO

TIP. DE F. CARRANQUE.

1895.

R. 12659

ADICATOREA.

A meu querido hirmán

Xan R. Elías,

*Redactor que foi d'a BANDEIRA ES-
PAÑOLA de Buenos Aires, e d'a UNIÓN
GALLEGA de Montevideo, y-amais co-
laborador de outros varios preó-
dicos.*

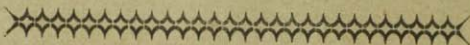
Ao decidirme á dar á'stampa esta
coleución de versos esquirtos n'ó dia-
leuto d'a tua amada Galicia, ¿á quén
sinon á tí dedica-l-os?

Sin os teus consellos é palabras de
ánimo, quizáis nunca os probes ATU-
RUXOS houberan saído d'o fondo d'o

caixón adonde repousaban plorando
a sua probeza; e pois tí fuches, coma
quen dice, o padriño, xusto é qu'ó
teu nome vaya eiquí xunto c-o

D'O AUTOR.

CONTOS.

GRAN ROMEDIO.

=

—Hola, Chuco, ¡Qué triste andas!
¿Qué morriña tras enriba?

—No-m'ó pergundes siquera,
qu' as carnes se m' harrepian
sosmente de recorda-l-o.

—Pois and' home, cont' axiña,
qu' o chorar nada romedia.

—Tés razón, por miña vida.

Ti xa sabes que Piscuala,
miña mais quirida filla,
é de toda-l-as d' aldea

a rapaza mais garrida,
e non sei s' outra com' ela
habirá eiquí ou n'a vila.

—Ben-a conezo e ben sei
que nada d' iso é mintira.

—Pois ben; sendo tan fermosa

como sabes, y-amáis rica,
¿de quén me dirás que foi
à namorars' a maldita?

—!Eu que sei!

—Pois d'o rapaz
mais feo qu' eiqui se cria.

—E ¿quen é el?

—E o larpeira
d'o fillo d'a tia Mingas,
que, como feo, ó mais feo
non lle pode ter cobiza,
e que, por s' iso era pouco,
é mais probe qu' as tãrmigas.
¿Non-o coneces?

—¡Si, home!

—Ben; eu agora quiría
que me desen un romedio
pra qu'a miña Piscualiña
lle perdera de contado
o cariño...

—¡Acabarías!

Apricall' o meu romedio.

—Y-é seguro?

— 8 —

— Com' a figa
pr' as bruxas.

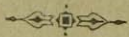
— ¿Cal é?

— ¡Casá-l-os!

— ¡Non será mentras eu viva!

— ¡Mais que bruto Dios te deu!

¿Non sabes qu' ós quince dias
de casados, lle perdeu
x' o cariño a rapariga?

COUSAS DE RAPACES.

=

Bastian é Maruxiña,
que'eran primos carnales,
decote andaban *troula que te troula*
por-ises trigos de Dios adiante,
sin qué ninguèn, ni-o mesmo pai d'a
(nena

d'elo se porcatase,
pois cando Xan d'a Ponte, home pur-
(dente,
lle chamab' a atención, o badulaque
decía erguend'as costas:

—Son cousas de rapaces.

O tempo así pasou, hastra qu'un día
(que, según me dixeron ¡era martes!)
sentíuse Maruxiña un pouco mala...
quizáis d'as humedades
que colleu trouleando po-l-os campos
c'ó tal primo Bastian ¡qu'era unh'a al-
(haxe!

Enton x'ó pai d'a moza algún coidado
encomenzou à ter, mais xa era tarde,

porqu'ô final de contas, en aboelo
mirouse convertido... por milagre.
Y-ô ver á Xan d'a Ponte, que chegaba
n'aquel supremo trance,

—¡Canta razón tí tiñas!—exclamaba
tirando d'os cabelos con coraxe.

—Non tal, qu'a tiñas tí—dixoll'ô outro
con malicia sorríndose, é mostrán-

(dolle
o recién nacido:—¿n'é un neníño?
Pois logo *sónche cousas de rapaces.*

N'O DESENCLAVO.

(CONTO VELLO)

Tiñan d'antes por costume
en moitísimas eirexas,
o representar ao vivo
—n'a somana derradeira
d'isas sete qu'en xuntanza
fan o que chamau Coaresma—
parte d'ó grandioso drama,
ou, mais que drama, poema
qu'aló n'ó monte Calvario
tuvo un final qu'en grandeza
nada igualou hastr'ágora;
leución que deu á soberbia
a humilda d'un Home Xusto;
alborada pracenteira
d'unha nova libertá
qu'hoxe iinda ven n'alumea.

Pro deixando digresions
às qu'ó conto non se presta,
cal comprenderás, leutor,
metámonos en materia.

Un ano en somana santa,
n'a eirexa de Paradela,
seguindo aquela costume.
qu'enriba citada queda,
dispux'o abade facer
do *descendimento* a'scena..

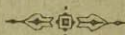
Pra facer de Xesu-Cristo,
buscous'á Roque Pereira,
qu'acostumado á estas cousas,
é tan xeitoso com'era,
faria ben o papel.
Súa filla Rafayela,
qu'era unha moza garrida
cal ningunha e guapeteira,
seri'a Virxe Maria.
Por último, Xan Barbeita
qu'era, amais de fachendoso,
un pilló de sete suelas
pr'as mulleres, encargouse
de facer 'á sua maneira
d' apóstol Xuan. (Scilo cito
d' antre tod'a patuleya
estas tres persoas, porque
son as que nos interesan.)
Preparados todos eles
e estudados a concencia
os papeles respeitivos,
chegou, *jeomo todo chega!*

o dia d'a cerimonia.
Cheiña de todo a eirexa
ni unha persoa tan soilo
cabía xa dentro d' ela.

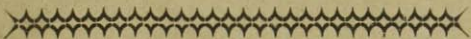
No frente d'o altar maor
estaba o lugar d'a 'scena,
que quedou ao descuberto
cand'o abade s'empoleira
n'o seu púlpito é o sermon
qu'è de rúbrica encomenza,

Roque colgado d'a cruz
y-os demais ó pé d'a mesma,
aguardaban o momento
en que principiar deberan
o ceremonial aquel;
e interin qu'a xente atenta
ás palabras d'o abade
non reparaba n'a 'scena,
Xan empezou á facer
monadas á Rafayela,
que n'o principio enfadouse,
d'o seu honor en defensa...
é por último acabou
por consentir tales festas.
Non foi ó mesmo seu pai,
pois él, cansado de veras
de consentir tales cousas,
sentido fogo n'a testa

e crispándose^l os nervios,
dirixíndos^l a Barbeita
asi-po-l-o baixo exclama:
-¡Deixa estar, San Xuan de m...(!)
qu' acabando de ser Cristo,
xa che darei para peras!

(!) Perdón, leutor; é así o conto.

O FOL DE ROSA.

Rosa d'as Triscas
iba pr'o muiño,
é n'o camiño
rompeull' o fól
o larpeirazo
de Xan Melias,
qu' hay poucos días
viu d'o Ferrol.

Ao ve-l-o conto
desnaquizado
y-amais ciscado
todiñ'o gran,
a rapaciña
¡claro! choraba
y-á Dios clamaba
con louco afán.

—Non chores, nena,
(dix' o larpeira);
mañán n-a feira
ché comprarei
un fól noviño
pra darch' en pago
d' o que tan vago
ch' escalacei.

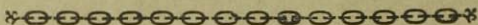
—
E respondeulle
a rapariga:
—Sr. Xan, diga,
¿e pode ser
que vosté atope
outro en dous dias? —
e diz Melías:
—¡N'ha de poder!

.....
Pois ben non pudo
Xan atopa-l-o,
anqu' a busca-l-o
se dedicon;

y-a probe Rosa,
por un malvado
desconciado,
sin fol quedou.

*Coidado, nenas
que vais ó muiño;
ter coidadiño
por voso bèn,
non tend' o demo
un día as redes
y-alí quededes
sin fól tamén.*

PO-L-O BOMBO.

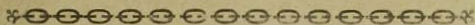
=

—De maneira que tí queres
á Fanchuca de Xan Porco
que por ser como é, tan fea,
non-a quere ningún mozo.

Fáltanll' á probe tres dentes;
é nacha, torta d'un ollo
y-hastra é coxa (¡malpocada!)
por si o demáis era pouco.

Abofellas que non sei
coma queres tal *toutouxo*,
habendo com'hai n-aldea
rapaciñas cal repoios.

—E ¿tí non sabes, burrán,
que si á Fanchuca namouro
fágoyo po-l-as pesetas
que tén por miles Xau Porco,
o pai da'moza en custión?
Eu vouche sempre ó nagocio,
qu'a min si m'agrad'a múseca,
eche soilo po-l-o bombo.

¡BEN FEITO!

Por Saxamons elixiron
diputado á Xan Parleiro,
á quen xamáis o peteiro
abrir n'ó Congreso viron.
Seus eleutores sintiron
coma é natural o fiasco,
e, pra vengarse d'ó chasco
pensaron darll'unha borma,
ó diputado, de forma
que picase mais qu'un tasco.

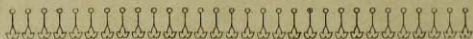

Y-en efuto, certo día
recibiu o diputado
un caixón condicionado
coma cousa de valía.
Abriuno e qu'era o que habia?:
unha *albarda* y un comprido

esquirto asi concebido;
„Ao diputado camueso,
pra qu'a *vista* n' o Congreso.
O distrito agardecido.”

EPIGRAMAS.

I.

O-abade de Ponteveldros
ten á fama de criare
todo-l-os anos un porco
gordo com' un alefante;
por iso os seu feligreses,
con inocencia adourable,
—N'hay porco, din, n-a cc marca
com' o porco d' o abade.

II.

Por meters' á descutir
con Bras, que ten moi mal xénio
un bon fungueirazo Euxénio
tuvo logo que sentir;
y-oucindoll' onte dicir
á Xacobe de Borbén,
qu' é home que pensa ben,
"d' a descusión sal' a luz,"
respondeull' o avestruz:
—Y-os fungueírazos tamén.

III.

D'a *república d'as letras*
ll'e falaron á Quintín,
qu' é moi burro, e preguntou:
—¿Donde cadra ise país?

IV.

Ao seu novio o artilleiro,
querlle moito Margarita,
porque, según ela dice,
tén moi boa puntería.

V.

Os *últimos sacramentos*
administráronll'á Xil,
y-ó sabel-o, certa vella
moi beata, dixo así
antre vágoas e saloucos
que daba delor oucir
—¡Ai, meu Dios, qu'os *derradeiros*
sacramentos lévaos Xil;
y- agora s'eu me morrera,
ningún houbera pra min!

VI.

—Si cando Dios fix' o mundo
(dixoll' on crego un rapaz)
non había unha muller,
¿quén amamantou á Adán?

—Ai, meu fillo, ¿tí non sabes
(respondéu sin cavilar)
qu' ó nacer, Adán xa tiña
vintecinco anos d' edá?

VII.

Eu non sei con que sentido
dix' o taberneiro Anido
mirando á fonte d' o Cano:
—Catorce pipas n' un ano...
;Canto viño vai vendido!

VIII.

Non sei que pasa antr' os dous
qu' ela dice moi quedaño:
—Ponte quedo, Xan ou demo,
qu' onte, c'os teus enredións,

me rompeche-l-o pandeiro
que me tocaba Toniño.

IX.

—¿Por que queres á Gaspar,
o fillastro de María,
despreceando á Boltasar?
—Porque aquel sab' amontar,
que foi de caballería.

X.

Onte, domingo, n'a misa
dix'o crego de Porcaño:
—Quinta feira é dia d'aúno,
seugún reza o calendario.
E respondeulle un mayestro
d'escola:—E'diga, don Casto,
¿cando é dia de comer?
qu, eu x'aúno tod'ó ano.

XI.

Cando come alguha nóz
o abade d'a Portela,

coma o probe non tén dentes,
quen lla casca é Sicudera.

XII.

Ser o sultán d' un serrallo
ou o galo d' un corral
ou crego d' unha porroquia,
pra min todo vos é igoal.

XIII.

—¡Ostras d'a Ponte-Sampayo!
—¿Canto custa media ducia?
—Tres reas é medio.

—¡Caráneo!
son caras; xa no-me gustan.

XIV.

O borrachín de Gaspar
agárrou un costipado,
y-o doutor, D. Roque Amado,
logrou face-l-o suar;
pro mais tarde, ó reparar
d'o suor n' o cheiro ardente,

dixoll' á xente presente
medio sorrindo o doutor:
—Recoller este suor,
qu' é unha soberbia augardente.

xv.

N' un ensámen de garmáteca
lle dixeron á Luis.
estudeante aproveitado:
—Conxuga o verbo parir,—
y-el respondeu:—Ise verbo
non-o aprendemos eiquí,
porque n' é'scola de nenas.—
¡Si será listo Luis!

xvi.

Por un rio de Castela
iba un rapaz arrastrado,
e se salvou agarrado
on amieiro d'a orela.
—Arbol, dix' o galopin,
ti salvach' a vida miña,
qu' a intinción que Dios che tiña
enseguid'a conecin.

XVII.

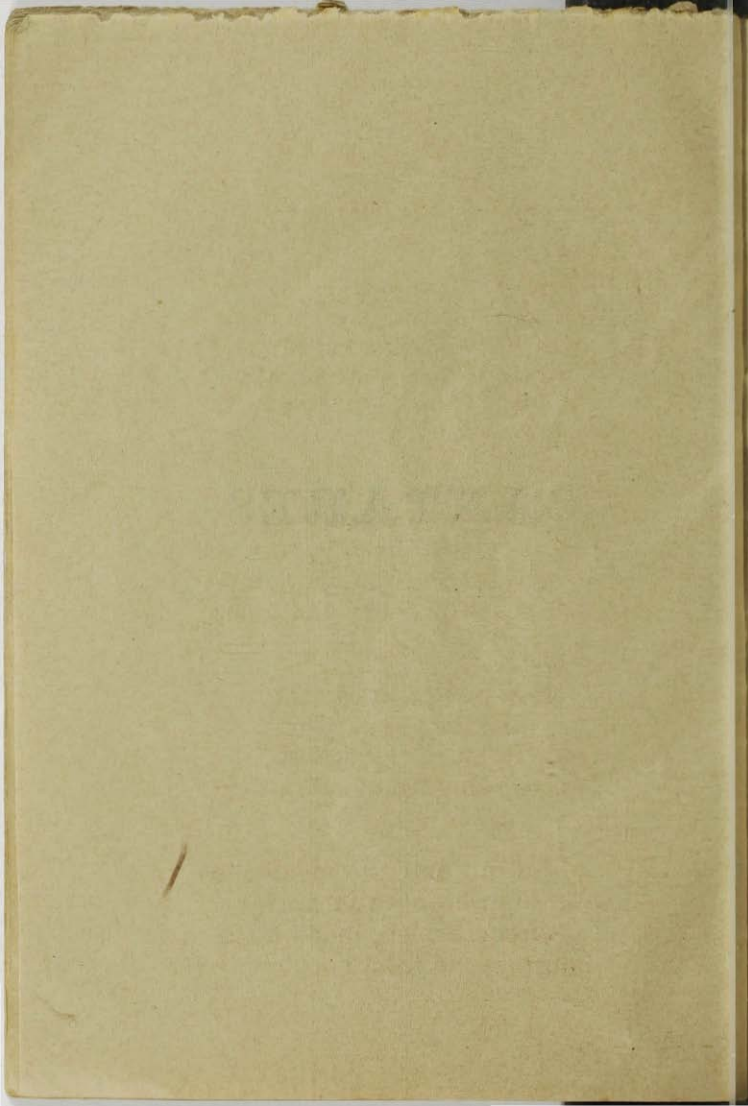
Por cada novio que tés
perdes duas libras de carne;
és desgraceada qu' nai outras
que ch' engordan e-os rapaces.

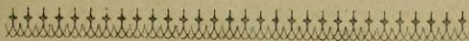
XVIII.

—¡X' agora naide me quer'
xa n' hay *consolo* pra min! —
plorando á mais non poder,
exclamaba d'on Xuaquin
n-a morte d'a sua muller.
E mintía o condanado,
pois que tiña, alá en Ermelo
relacions po-l-o calado
c'unha tal doña *Consuelo*,
viuda d'un abogado.

CANTARES.

I.

Porque che furtei un bico
m' arreaches dous sopapos;
jé certo qu'a penitencia
vai decote c' o pecado!

II.

Cando vayas o muiño
has de dicir ó muiñeiro
que non che bula n'a roupa,
coma sempre está fagundo.

III.

Si á pedirche vai algún
craveles do teu xardin,
non lle deas siquera un,
qu' están gardados pra min.

IV.

Fai un ano que me deches
un biquiño n'a tua horta,
y-o recorda-l-o, indas hoxe
auga se me fai á boca.

v.

Pídoche, Rosa, un biquiño
e me dices qu' é pecado;
ben, roubareicho, qu' así
soilo eu serei condanado.

vi.

Por-un biquiño tan soilo
diz que che votou o crego
seis salves de penitencia.
¡Si chega á ser medio cento!...

vii.

A X.....

N-un corrunchiño d' o peito
e n-un altare rubida,
a tua imaxen quirida
puxen un dia, con xeito
d' adoura-l-a tod' a vida.

PRECIO 2 RS.